

VELİMEŞE KASABASINDAN DERLENEN BİR KÖROĞLU ANLATMASI

Nursel ÖZDARENDELİ*

ÖZET

Sözlü Türk kültürünün içinde oldukça yaygın bir ünü olan Köroğlu hikâyeleri, halk bilimi çalışmalarında Doğu ve Batı olmak üzere iki ana versiyonda ele alınır. Kahramanın mezarda doğması epizotunu ihtiva eden grup Doğu versiyonlarını, kör edilen seyis epizotunu ihtiva eden grup ise Batı versiyonlarını oluşturur.

Batı grubu içinde yer alan Türkiye, Köroğlu anlatmaları bakımından zengin malzeme sunar. Tekirdağ ili, Çorlu ilçesi, Velimeşe kasabasından derlenmiş olan bu Köroğlu hikâyesi de, Trakya'daki anlatmalara bir örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Köroğlu, Batı anlatmaları, Mahallileşme, Velimeşe kasabası.

A KOROGLU STORY COMPILED IN VELIMESE TOWN

ABSTRACT

Köroğlu stories, which have quite a reputation in verbal Turkish culture, are considered in two main versions as East and West. The group containing episode of hero's birth in grave constitutes Eastern versions and other group containing episode of hostler blinded constitutes Western versions.

Turkey in Western group, presents rich material about story of Köroğlu. This Köroğlu story compiled in Velimeşe Town, Çorlu District, Tekirdağ Province, exemplifies the form of story in Thrace.

Key Words: Köroğlu, Western stories, Localization, Velimese town.

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nurselozdarendeli@hotmail.com

1. GİRİŞ

Milletlerin sözlü mahsulleri, tarihin kaydedilmediği zamanlara ait bilgileri aktaran yegâne kaynaklardır. Yüzyıllardır anlatılagelen bu halk anlatmalarının icra ortamı, toplumun birlik ve beraberliğinin sağlandığı, gelenek ve göreneklerinin hayat bulduğu, sosyal değerlerinin ve ahlak yapısının yeni nesillere aktarıldığı sosyal ortamlardır.

Sözlü kültürün en önemli parçalarından biri destanlardır. Milletlerin ortak hafızasının ürünleri olan destanlar, halk yaratmalarının içinde en eski ve en millî bölümü teşkil eder. Bugün çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Türk dünyasının, oldukça uzun bir geçmişe dayanan destan geleneği vardır.

Aynı soy ve kültür birliğine sahip olan muhtelif Türk boyları arasında, destan anlatma geleneği -aynı kültür mirasının sonucu olarak- müşterektir. Şamanlıktan sonra çeşitli dönemleri geçiren ve çeşitli din ve inanç sistemlerinin içinde yer alan Türk boylarında destan anlatıcıları için, Destançı, Manasçı, Jomokçu, Jırav, Gayçı, Akın, Bahşı, Sasan/Şeşen, Susan, Ozan, Aşık, Meddah gibi çeşitli terimler kullanılmaktadır¹. Genel olarak “manzum kahramanlık sözlerini terennüm ederek söyleyen” anlamlarına gelen bu terimler, destan anlatıcılığının müşterekliğini gösterirken yurt tutulan her yeni coğrafyada aynı söz ustalarının kendi kültür dairelerine göre iş başında olduğunu gösterir. Buradan hareketle, destanların, geniş bir alana yayılmış olan Türk dünyası üzerinde kültür birliğini sağladığı tartışma götürmez bir gerçektir.

2. İNCELEME

Bu çalışmanın konusunu, neredeyse bütün Türk dünyasında icra edilme şöhretine ulaşmış bir halk anlatması olan Köroğlu Destanı oluşturmaktadır.

Pertev Nâilî Boratav; *şahsiyeti etrafında menkıbeler meydana gelmiş, bunlar bir destan teşkil edecek kadar çoğalmış ve Sibiryâ'daki Tobol Nehri'nden Rumeli'ye kadar yayılan sahada Türk zümreleri arasında, hatta Ermeniler ve Gürcüler gibi dâimî temasta kalmış bazı yabancı milletler içinde destanî hikâyeler meydana gelmiştir*² demek suretiyle Köroğlu Destanı'nın yayılma sahasına işaret etmiştir.

¹ Metin, Ekici, *Türk Dünyasında Köroğlu*, 1. Baskı, Akçağ Yayınları / 527, Ankara, 2004, s. 46-47.

² Metin, Ekici, *age*, s. 49.

Destan türünün oluşum şekli de yayılma ve farklılaşmayı beraberinde getirmektedir. P. N. Boratav; *Destanın doğması için bazı şartlar lazımdır: 1) Milletlerin iptidâi bir vaziyette olması. 2) Bunları tevlid edecek mühim hadiselerin zuhur etmesi.(Esatir de yeni hadiselerin zuhuruyla zenginleşir, yeni epizotlar toplar). 3) Nihayet müteferrik parçaların bir kül haline gelmesi için daire dediğimiz vahdeti husule getirecek mühim bir şahsiyetin (bir kahramanın) meydana çıkması,*³ bilgisini verdikten sonra şöyle devam eder: *Destanların bir daire haline gelmeleri onların büyümelerini, değişmelerini durduramaz. Her daire yine, yeni yeni hadiselerin zuhuriyle ya aynı kahramanların hayatına yeni bir şeyler ilave eder veyahut da kahramanlarını değiştirir* diyerek, destanların zamanla dilden dile ve bölgeden bölgeye yeni olaylar ve kahramanlarla sürekli büyüyüp geliştiğini ifade eder.

Köroğlu Destanı tek bir şekil ve konuda değil; zaman, yer, anlatıcı ve dinleyici unsurlarına bağlı olarak, her Türk boyuna ait geleneğin kendine has özelliklerine göre ve hatta aynı gelenek içindeki alt grupların da kendilerine has özelliklerine göre anlatılmaktadır. Ancak temeldeki muhteva birliği bütün anlatmalarda gözlenebilir.⁴

Halk bilimi çalışmalarında Köroğlu anlatmaları Doğu ve Batı versiyonu olmak üzere iki ana versiyonda toplanır. Doğu versiyonlarında Kahramanımız mezarda doğduğu için Guroğlu, Batı varyantlarında ise babası kör edilen biri olarak tanıtılır. Bu bakımdan Doğu versiyonuna, “Guroğlu” grubu, Batı versiyonuna da “Köroğlu” grubu varyantları diyebiliriz.⁵ Daha sonra her iki versiyon coğrafi ortama, tarihî gelişme şartlarına ve icracıların niteliğine göre pek çok varyantlara ayrılır.

Anadolu da Köroğlu hikâyelerinin anlatıldığı zengin bir sahadır. Çeşitli çalışmalarda Anadolu’da Köroğlu anlatı geleneğini sürdüren, İstanbul, Erzurum, Bayburt, Bolu, Urfa, Trabzon, Gümüşhane, Safranbolu, Akhisar, Aydın, Van, Elazığ, Sivas vb. yerler zikredilmiştir.

³ Pertev Naili, Boratav, *Köroğlu Destanı*, İkinci Baskı, Adam Yayıncılık, İstanbul, 1984, s. 16.

⁴ Pertev Naili, Boratav, age. s.13.

⁵ Fikret, Türkmen, “Köroğlu Hikâyelerinin Yayılma Sahası ve Menşeselesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, IV, İzmir, 1985, s. 9.

Buna paralel olarak Köroğlu'nun Türkiye'de 30'dan fazla kolu bilinmektedir. Elbette ki bu sayı nihai değildir. Daha tespit edilmemiş bazı kolların var olduğu da ihtimal dahilindedir.⁶

Bu çalışmada da bugüne kadar tespit edilmemiş olan Tekirdağ ili, Çorlu ilçesine bağlı Velimeşe kasabasında derlenen bir Köroğlu anlatması sunulacaktır. Çalışmamızın, Köroğlu'nun Türkiye'deki yaygınlığını göstermek adına saha çalışanlarına katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Öncelikle kaynak kişi hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Hüsniye Dinler, 01.08.1943 tarihinde Çorlu'nun Velimeşe kasabasında doğmuş, beş kardeşin en küçüğüdür. Dedeleri Osmanlı-Rus Savaşı'nda⁷ Balkanlar'dan Trakya'ya yerleşmişlerdir. 12-13 yaşlarında gözleri kör olmuş, hiç eğitim almamış, yaşadığı kasabadan dışarı hiç çıkmamıştır. Sözlü kültürü güçlü olan bir aileden geldiği bellidir. Çünkü derlemelerimiz sırasında elde ettiğimiz malzemenin çoğunluğunu kendisinden derlediğimiz bölümler oluşturmaktadır. Bu derlemelerin daha önceki zamanlarda yapılmamış olması büyük bir kayıptır. Çünkü anlatma geleneğinin azalması sebebiyle, anlatılmaya anlatılmaya, hafızasındakilerin azaldığı ortadadır. Hüsniye Dinler, kasaba halkı arasında, annesinden aldığı dinî terbiyeye dayalı olarak nazardan okumasının tesirli olduğuna inanılan bir şahıstır.

Kaynak kişiden edindiğimiz bilgiye göre Köroğlu anlatmalarının, teknolojinin insan hayatını esir almadığı yıllarda, halkımızın yegâne eğlence kaynağı olan sözlü anlatmaların içinde genişçe yer bulduğunu müşahede ettik. Kaynak kişi, kış gecelerinde babasından Köroğlu'nu dinlemek için bütün komşuların evlerine toplandığını, hatta kahveye gitmek üzere ayağa kalkan babasını vazgeçirmek için, komşu kadınların kollarını açıp kapıya dayanarak gitmesine engel olmaya çalıştıklarını söylemiştir.

Anlatıcımız, hikâyenin esas kaynağının babası olduğunu, ancak genç yaşta vefat etmesinden dolayı gençlik dönemlerinde annesinden dinlediğini belirtmiştir. Annesinin, kahramanların karşılıklı konuşması esnasında, "*aldı sazı bakalım ne dedi*" diye başlayıp dörtlükleri⁸ terennüm ederek söylediğini beyan etmiştir.

Bilindiği üzere halk yaratmaları, toplumun içinde bulunduğu tarihî, sosyo-kültürel ve coğrafi şartlara ve medeniyet seviyesine paralel bir şekilde

⁶ Doğan Kaya, "Köroğlu'nun Döne Hanım'ı Kaçırması Kolu", (www.dogankaya.com.tr), 17-18 Ekim 2009, s.2.

⁷ Yeni Türk Ansiklopedisi, "Tanzimat Esasları'nın Bozulması ve 93 Harbi Bozgunu(1871-1878)", Ötüken Yayıncılık, İstanbul, 1985, C.8, s. 2842-2843.

⁸ Kaynak kişi dörtlükleri "*pît*" [beyit'ten bozma] olarak adlandırmaktadır.

gelişim ve değişim göstermektedir. Çekirdek safhası mitik dönemlerde oluşan destan, göçebe ve hayvancı toplumun anlatı geleneğinde yeniden şekillenip yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte yerini halk hikâyesine bırakmıştır. Bununla birlikte destan devrinin kapanmasını müteakip, toplum hafızasındaki destan devrine ait hatıralar daha çok kadınların anlattığı masal türü içerisinde de kullanılarak yaşatılmıştır. Bu gelişimi Oğuz Kağan Destanı'ndan Dede Korkut Hikâyeleri'ne, oradan da Köroğlu anlatmalarına uzanan epik anlatı geleneğimiz içinde takip etmek mümkündür. Bu bilgiden hareketle derlediğimiz Köroğlu anlatmasının destan ve halk hikâyesi geleneği içindeki motif ve epizotlardan izler taşıyan bir halk hikâyesi olduğunu söyleyebiliriz. Ancak derlenmiş metinde her ne kadar halk hikâyesi özellikleri baskın olsa da anlatıcımız metni bir masal olarak adlandırmaktadır.

Derleme yaptığımız belde halkı, Osmanlı-Rus Harbi sırasında, Bulgaristan'ın Kırcaali şehrinden gelerek Trakya'ya yerleşmiştir. Bu bilgi, elimizdeki anlatmanın, batı versiyonlarından İstanbul⁹ anlatması ve Bulgaristan¹⁰ varyantları ile benzerliğini haklı bir sebebe bağlamaktadır. Hatta sözü edilen anlatmalardan kopmuş parçaları ihtiva etmektedir desek daha yerinde bir ifade olacaktır. Köroğlu'nun batı versiyonlarına dâhil olan Bulgaristan'daki Türkler arasındaki varyantlar, Anadolu varyantlarının bir uzantısıdır. Buna rağmen olayların mahallileştirildiği dikkati çekmektedir.¹¹

Metnimizde de mahallileşme, olay örgüsünden kahramanların isimlerine kadar belirgin şekilde göze çarpmaktadır. Batı versiyonlarında, olaylar gözlerine mil çekilen seyis ve Köroğlu namını alan oğul arasında geçmekte iken, metnimizde ise daha önce tespit edilmiş varyantlardaki kör edilen seyisin rolünü Köroğlu, Köroğlu'nun rolünü ise isim belirtilmemiş oğul üstlenmiştir. Buna ilaveten, İstanbul ve Bulgaristan anlatmalarındaki epizotlar yer yer birbirine karıştırılarak, yer yer kısaltılarak yeni bir olay örgüsü oluşturulmuştur. Bu sebepten metnimiz için epizotlar içeriyor yerine, epizotlardan izler taşıyor ifadesini kullanmak daha yerinde olacaktır.

Tespit ettiğimiz metin şu bölümlerden oluşmaktadır:

⁹ Pertev Naili Boratav'ın *Köroğlu Destanı adlı* eserindeki İstanbul rivayeti esas alınmıştır.

¹⁰ Rıza Mustafa Mollov, bu eseri 1955, İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından yapılan baskıyı esas alarak bu baskıya birçok rivayetten ilaveler yapmak suretiyle hazırlamıştır. (Bk. Mollof, 1957: 109) Rıza, Mollof, *Köroğlu*, Narodna Prosveta Devlet Matbaası, 1. Baskı, Sofya, 1957.

¹¹ Fikret, Türkmen, age, s. 11.

- a. Köroğlu'nun ata sahip olması.
- b. Ayvaz'ın kaçırılması.
- c. Nalbanta gidip atını nallatması.
- d. Çeşmeden gelen bir kıza âşık olması ve evlenmesi.
- e. Uzak diyarlarda bıraktığı oğlunun Köroğlu'nu bulmak üzere Çamlıbel'e gelmesi.
- f. Oğlunun rüyasında gördüğü Benli Fatma'yı¹² aramaya çıkması ve evlenmesi.

Konu:

Köroğlu anlatmalarının çoğuna bakıldığında, hikâye örgüsünü, ata sahip olma, alp olma ve bir kadına âşık olup onu elde etme çabaları oluşturur. Bugün pek azının hafızada kalmış olduğunu belirttiğimiz metnimizde de oğlunun Benli Fatma'ya âşık olup onunla evlenmesi ön plânda görülmektedir.

Köroğlu, Çamlıbel'e yerleşir. Ardından oğlu onu bulur. Oğlu, Bolu Beyi'nin kızı olan Benli Fatma'ya âşık olur. Çeşitli mücadelelerin sonucunda kızı alır ve babasının yurduna getirir.

Kalıp Sözler:

Olursa Allah'ın emri ile, olmazsa tüfeğin demiri ile.
 Bir çocuğum olursa, attan da bir tay olursa, bu pazvantı takarsın
 koluna, bu kırbacı verirsin eline.
 Bu gök kubbe altındaysa ben onu bulurum.
 Bir atlı canına susamış.
 At benim olsun, sahibi sizin olsun.
 Altında at sizin olsun, üstünde can benim.
 At da bizim, can da bizim.
 Bir gün beş gün, dokuz ay bitmiş.
 Sözüm yabana kerata, salâvat mı getireceksin ne yapacaksın.
 Kuduz köpek gibi leşlerin orta yerine yatmış.
 Sırça parmağı bile yaralanmamış.
 Yedi yerden yaralandı.
 Ya canına erirsin, ya eremezsin.

¹² Hikâyede 'Benni Fatme' olarak geçmektedir.

Sayı motifleri:

İncelediğimiz hikâyede yedi, kırk, kırk bir sayılarına yer verilmiştir. Söz konusu sayılar şu ibarelerle geçmektedir: *yedi yerden yaralı, kırk arkadaş, siz kırk kişi ben bir kişi, birbirlerine kırk adım kala, kırk sene istedim alamadım, kırk gün kırk gece düğün, kırk odanın anahtarını vermiş kırk birincinin vermemiş, kırk arkadaşmışlar kırk bir olmuşlar, köşkün kırk bir odası.*

Mekân:

Hikâyede geçen yer adları Çamlıbel, Çırpıcı çayırılığı ve Dağistan'dır.

13

Şahıslar:

Hikâyede Köroğlu, Ayvaz¹⁴ ve Benli Fatma, isimleriyle zikredilen kahramanlardır. Hikâye'nin esas kahramanı olan Köroğlu'nun oğluna, anlatım sırasında isimsiz olarak yer verilmiştir. Adının 'Ali' olduğunu karşılıklı konuşma sırasında başvurulan dörtlükten anlamaktayız. Söz konusu dörtlük, "benim adım aşık Ali" dizesi ile başlamaktadır.

3. SONUÇ

Bilindiği gibi Köroğlu anlatmaları, halk yaratmaları içinde Sibirya'dan Balkanlar'a kadar bütün Türk dünyasını kapsar şekilde icra edilme şöhretine sahiptir. Köroğlu anlatmalarının Türkiye'deki dağılımına bakıldığında, anlatmaların daha ziyade Kars, Ardahan, Iğdır gibi Doğu Anadolu bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Buna mukabil Trakya ve Batı Anadolu'nun Doğu Anadolu'ya kıyasla daha zayıf kaldığı tespit edilmiştir. Bu çalışma, Tekirdağ ili, Çorlu ilçesi, Velimeşe kasabasından derlenmiş olan bu anlatmayla, Köroğlu anlatma geleneğinin Trakya bölgesinde de mevcut olduğuna işaret etmektedir. Sunduğumuz metin, derleme faaliyetleri sürdürüldüğü takdirde daha pek çok anlatmanın ortaya çıkacağını göstermektedir.

¹³ Hikâyede 'Dalistan' olarak geçmektedir.

¹⁴ Hikâyede 'Ayvaz' olarak geçmektedir.

Türkiye Batı anlatmaları arasında pek çok kolu haiz bir sahadır. Konuyla ilgili yapılmış daha önceki çalışmalar Balkanlar'daki anlatmaların Anadolu anlatmalarının uzantısı olduğunu göstermektedir. Buna paralel olarak derleme metnini tespit ettiğimiz bölge halkının kökeni göz önüne alındığında, Anadolu'dan Balkanlar'a ulaşan anlatmaların Trakya'ya geri dönüşümü izlenmiştir. Bilindiği gibi Trakya, Osmanlı'nın son demlerinde Balkanlardaki siyasi mecburiyetlerin neticesinde, Balkanlar'dan göç eden Türk gruplarının yerleşmesiyle yeni bir nüfus kazanmıştır. Bu nüfus yeni yerleşim bölgelerine sözlü kültürü de beraberinde getirmiştir. Netice itibariyle, sözlü anlatma zincirinin bütünlüğünü göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, ünü doğduğu sınırları çoktan aşmış ve sayısız çalışmanın konusu olmuş Köroğlu Destanı'na dair anlatmalar, halen her ne kadar tam bir destan bütünlüğünde olmasa da mevcuttur. Bu derleme ve diğer yapılmış bölgesel çalışmalar göstermektedir ki bugün Köroğlu Destanı'na ait anlatmaların çoğu halk arasında kısmen halk hikâyesi kısmen de masal parçası olarak yaşamaktadır.

Çalışmamızın sonunda derlediğimiz metni, hem dilsel malzeme teşkil etmesi hem de hikâyenin yerelleşmesini daha çapıcı göstermesi bakımından, ağız özellikleriyle vermeyi daha uygun bulduk.

4. DERLEME METNİ

4.1. KÖROĞLU

köroğlu'nun babasının gözlerini kızgın demirle kör etmişlâ.
.....

köroğlu'nun babasının bî atı varmij. gözleri kör ama atı tanırmış, at ta onu tanırmış. gözleri görmeyerek içeri giryemiş. at böle ihı hı hı yaparmış, sevinirmiş. Başkaları girdîne nası giryemiş tekme atmâ dolayı dolayı. kimseyi yaklaştırmazmış. usulla giryemiş adam, atı sâzlarmış sâzlarmış. at böle salarmış kendini. babasının adamnarı beslârlâmiş atı. elinne dîrmış. aa dâmiş bî tas arpa dökmişünüz. iki dökâlâmiş. aa iki tene dökmişünüz olmamış dâ dâmiş. kaşarlarlâmiş atı. o girdîne at iç tepinmezmiş. başkaları girdîne böle dolayı dolayı atarmış kendini. tekme atarmış. elinne sâzlarmij atı. sırtını, ayaklânı, tırnaqlânı. annarmış atın beslânmedîni. ā olmamij dâ dermiş. bakıcılarına er saba atı dolaylatırıymış bî yârde. getirip gösterilâmiş. bakarmış adam tırnaqlarına çamur bılaşmış. aa olmamij dâ, beslânmemiş

dāmiş. er saba öle koşturulāmiş. bî saba gene koşturmuşlā. bakmış
tırnaqlarında çamur yok. ah çamur yok beslänmiş at demiş.

.....
köroğlu kırk arkadaşmışlā. bi de eyvazı almış. kırk bir olmuşlā.
eyvazın cesurlūnu duymuş o eveldän. onu kaçırma gitmiş. eyvaz bî kāsabın
yanında duruymuş. gitmiş bulmuş onu. sana bî koç getirdim. dört täne gözü
var, dört täne kulā var, dört boynuzu var demiş. onu öle aldatmış. e gidelim
görelim mādem demiş eyvaz da. kāsaba sormuşlā, koçu görmā gidecāz izin
veri misin? e gidin ama çabık dönün demiş kāsap. eyvazı götürmüş çırpıcı
çayırına. orayı gittine emän ordan kaçırması eyvazı, çamlıbel'e getirmiş. kırk
bir arkadaş olmuşlā.

köroğlu bî gün gitmiş nalbanta. ep aynı nalbanta gidärmiş. orada
nalladırgan bi de bakmış bî kız gelö sudan. kopsa sırtında.

ondan söra adama, beygiri çabıcağ nalla demiş. bu kıs sudan gelene
kadā nalı nallaycan. nalbant yok ābî biraz işte şu var bu var. köroğlu emän
emän nallaycānız demiş. ondan söra kimin bu kız demiş. nalbant, filan
kişinin kızı demiş. şimdi sän atı nalladına giccän, o kızı bana istāycän demiş.
olursa allain emrinne olacağ, olmazsa tūfän demrinne demiş. gitmiş şimdi
nalbat_ orayı. yaüv bana köroğlu geldi beygirini nallatmā. kızı sudan gelike
görmüş, isteyö kendine demiş. ondan söra, baçalım demişlā. anasına
sorayım, bî ortak anası da var demiş. yö demiş nalbant, olursa teşindi olacağ
olmasa tūfän demirinne deyö, beni yolladı demiş. babası gitmiş anasına,
bizim kızı isteyölā köroğluna demiş. ā, ye ba adam demij dur_ accıg agasına
soralım, amıcasına soralım nası bî adam. ey öle olmaycağ o demiş. olursa
allain emrine, olmazsa tūfän demirinne demiş. ah ba adam veriyiz. köroğlu
da namda bî adam, veriyiz demiş.

nalbant dönmüş, tamam demiş köroğluna. emän o gün nişan_ almışlā
nişan vārmışlā, dün olmuğ bitmiş. evine götürmüş. sabāla, sabā olmuğ. demij
kıza bāndän bu kadā, bî gece bāndän sana evlilik. ye bän neāpacam
nēdecām. e bän seni bırakacam gidecām. bî çocüm olursa, attan da bî tay
olursa, bu pazvantı tağarsın koluna, bu gırbacı verisin eline bindirisin ata.
döru çamlıbele gönderisin. o benim çocümsa beni bulur demiş. tamam demiş
kıs.

gitmiş köroğlu, o görüş. kıs kalmış. bî gün beğ gün, dokuz_ ay bitmiş,
olmuş bî çocü kadının. Çocuk bümüş. başlamış okula gidib gālmā. tay da
bümüş. çocuk başlamış başka çocuklāla çekişmā. Çocuklā başlamış ona
demā, babasis piç, babasis piç. gālmij bî gün annesine, yatırmış annesini,
öldürecek. beni nārdän_ aldın, nārdän kıptın, çabık sūle. bana babasis piç

deyōlar ep, benim babam kim, demiş. aman ölüm demiş, senin babanı teşindi teburda görsäm tabu senin baban deyimäm. çünkü bî gece kaldı evde demiş. ama bana tembî etti. benim bî çocüm olursa, attan da bî at olursa, bu pazvantı tağ koluna, gırbacı ver eline, bindirsin ata, dōru çamlıbele gönderisin dedi. baban bana öle tembî etti demiş. çocuk, ē benim babam bu gök kubbe altındaysa bän babamı bulurum demiş. binmiş ata, almış gırbacı, pazvantı. gitmiş babasını aramā.

köroğlu da kırk arkadaşmışlā bî köşte. kırk arkadaş eşkiyalık yaparlāmış, kervannarın önnerine geçerlāmış. Çocuk gitmiş, bî çayıra atını çaķmış, topalı da sürmüş, ateşe, kāvesini, vārmij dirsek sefāsına. demiş teburda dinneneyim. at ta otlasın. o kırk kişiden birisi bakarmış. ēy demiş, bir atlı canına susamış, çaķmış, atını ama. at benim olsun saibi sizin olsun demiş. köroğlu ani bakayım demiş. bakmış, çekin, atı binek taşına demiş. binmiş köroğlu ata, çıķmış. çocā kırk, adım kalmıj. çocuk dur demij, bārmış. ordan pitle birbirlāne bişey sūlemişlā. köroğlu, atı isteyim bakayım demiş.

köroğlu:

angi yārlārdān gelişin
derin gaflete dalmışın

.....
yolla yanındaki aledişi
çocuk:

sis kırk kişi ben bir kişi
al askerini çık meydana
cānk, edelim yana yana
eļāl, olsun alediş sana

ī demiş köroğlu. dönmüş, askerine demiş; iç korķacaqlādan dīl, iç kākmo bile yerindān, epimizi sabālayı cānke isteyō demiş. sabāla epiniz azır olacānız giccāz. sabāla kākmişlā. ī! kimisini büzük cızıltısı tutmuş, kimisini karın ārısı. koyun sürüsü gibi toplamış köroğlu onnarı, çekilmişlā. ondan sōra, çocuk onnarı görünce kākmiş. azırlanmā başlamış. ata demiş: a atım göreyim seni. öpmüş atın iki gözünü. binmiş, ata. kaçaķ göstermiş. en gerideymiş köroğlu. emān en geriden onnarın yanından geçärke bî gırbaç köroğluya. köroğlu aşā. düşmüş. emān inmiş attan çocuk. oturmuş babasının gūsü üstüne. babasına demiş, sözüm yabana kerata, salavat mı getirecān nābacan. kolunu suvamā başlamış. kolunu suvadınna emān görmüş köroğlu pazvantı. amman ölüm demiş. yapma etme. sän benim çocūmsun demiş. demice iki gözüme saldırıydın. nārdān bileyim senin çocūn oldūmu demiş. bu pazvantı bän bıraktım sana, bu gırbacı bän bıraktım sana, bu atı bän

bıraktım sana demiş. emân kıaldırılmış babasını. öpmüş iki elini. köroğlu, ba gelin arkadaşla o bizim çocukmuş demiş.

ordan alöru çocü götürölâ köşke. köşkün kırğ bir tâne odası varmış. bak demij burası bizim. çocâ göstermiş epsini. bunnarı gez gör demiş. kırğ tânesinin anahtarını vârmış. kırğ birincinin anahtarını vârmemiş. çocuk gezmiş görmüş epsini. babam bu kırğ birincinin de anahtarını vârsin bana, vârmâsse bân giderim, durmam demiş. köroğlu, orası yaramaz ona ama adi vereyim mâdem demiş. kıramamış, vârmış. gezmiş epsicâni. açmış kırğ birinciye de. dâ evel rûyasında bî kız görmüş, kız da onu görmüş. o rûyasında gördü kızın resmi kâşîda asılı. görörü çocuk lappadan düşöru orayı yere. bayılö. ah, sâñ rûyamda gördüm kız bırda mısın demiş kâñdi kâñdine. düşmüş orayı bayılmış. söra kıaldırölâ çocü. ordaki adamnara demiş, babam bu kıızı bana alırsa alsın. almassa bândân medet olmaz, bân gidöm demiş. babası da bân kırğ sene istedim alamadım. alabilirse o gitsin alsın demiş. köroğlu da istemiş o kıızı. ama alamamış.

çocuk, eh bân çıkacam, gidecâm, araycam. bu gök kıubbe altındaysa, bân onu bulurum demiş. çıkmış, oracığ buracığ, a o kıasaba a bu kıasaba. ep çocuk kıaldırıp kıafasını bakarmış evlere. acaba nârde görecek? bir evin altından geçâke bakmış onun rûyasında kıız balkıondan aşâ dö baköru. ïï! durmuş çocuk. benim rûyamda gördüm kıız bu demiş. kıızın adı benni fatmeymiş. şindi benni fatme de ay_ alla, ben bu çocü ruyamda gördüm dâmiş. köroğlunun çocü ben şindi buna bî pît_ atayım demiş.

çocuk:

angi yârlerin yelisin
angi bahçenin gülüsün
.....
.....

benni fatme:

benim adım benni fatme
gözüm kara kıaşım çatme
var git oğlan söz uzatma
öldürürler çocuk seni

çocuk:

benim adım aşık ali
yar aşkıñdan oldum deli
al yanaktan bir şeftâli
almayınca gidâr miyim

gene kıza pît sũlemiř. çocuk, al eşyalarını gidelim. bān korkmam ağalarından. eh, î demiş, gideris. kızın da engeleri vāmiř, agaları vāmiř. o gece olmuş. başlamış eřyālānı toplamā. pāda ār yũkte afif. bolu beyin kıızı, zengin adamın kıızı. mare demiş engeleri, ne kaçınōsun sān, ne bu telaş. aha demiş kıız, siz āřam oldunna sarılıp agalāma yatōsunuz. bān de buldum bî babayît gidōm demiş. iĉ inanmamıřlā, yalan atō bize demiřlā. azırlanmış, sabā kāřı olmuş. gīnmıř kuşanmış, babasının cānk_ālātlarını almış. bi de atı varmış, yel yudan_ atı. atına binmış, nası dũrtmũř atı. at kaledān dışarı atlamış. çocukla ordan kaçmıřlā, gitmiřlā.

ĉamlıbele gidōlā. gidāke bî dũzlũkte oturmuřlā. acık dinnenelim taburda demiřlā. emān oturmuş kıs. çocuk ta kızın dizine koymuş kāfasını. dā kāfasını korķa uyumuş çocuk. kaç vakıtlar olmuş yorulmuş, yollāda bellāde. sanki pamuķ tulumuna kor gibi kāfasını koymuş, uyumuş. kıs arada sırada baķarmıř yola dōru, gelān yoķ mu? bî kaldırmış kāfasını iki kaldırmış. bi dā kaldırmış. π ! atlı gelō ama toz duman. babasının askeri. π nası uyandırayım şindi demiş. pît sũlemiř.

benni fatme:

atlı atlıya dizildi

atlıdan sulā sũzũldũ

uyan dalistannım

dizim ezildi

bî damna göz yaşı dũřmũř ĉocũn yũzũne kıızdan. emān aĉmij gözlānı çocuk. baķmıř kıs ālayō. nōldu demiş. kıız, baķ şu gelene demiş. kıza o da gene pît sũlemiř.

.....
kızın babasının askeri gelmiş sarmış dolayını. beş tāne de agası vāmiř kızın. o dāmiř bān kesecām, o dāmiř bān kesecām. durun demiş en kũĉũk olan. bān bî ĉıvt lakırdı sũleyim, ondan sōra demiş.

agası :

.....

.....

çocuk ta em kōllānı sıvarmış em sũlermiř :

uslu dur beyim uslu dur

mısır kılıcım paslıdır

aslımı sorarsan

kurt aslıdır

demış te nası fırlayōru çocuķ. a şunda a bunda, a şunda a bunda, agalarınna üç kişi ķalmıř. kıza demış nāpayım bunnarı, keseyim mi kesmeyim mi? kıız da demış:

varıp anama varayım
anamdan melhām alayım
ķoluna kuvvet olayım
çal kılıcı dalıstannım.

onnarı da kesōru. ķudus kōpek gibi yatmış leşlerin orta yerine. git, řu ķalenin arķasında benim babam var. git, babamı çār demış kıza. de demış, yedi yārdān yaralandı çocūn, agcārleri görünōru, ye canına erisin ye eremāssin. aslında sırça parmā bile yaralanmamış. î demış kııs, binmiş, ata gitmiş.

eyvaz bakarmij dūrbünne camdan. ēy, bî atlı gelō, altında at sizin olsun üstünde can benim demış. ā demış kōroĝlu geti bakayım bān. bakmij camdan. ā at ta bizim can da bizim demış. tanımış kıızı. çekin atı binek taşına demış. çekmiřlā binek taşına atı. kıza dōru gitmiş. kırķ, adım ķaldınna gene pît sūlemiřlā birbirlāne. kōroĝlu, nārde çocuķ demış. řu ķalenin arķasında, yedi yārdān yaralandı, agcārleri görünōru. ye canına erisin ye eremāssin demış kııs. kōroĝlu gālmiř emān toplamış askerini. gidōlā çocūn yanına. ķudus kōpek gibi yatō leşlerin orta yerinde. sırça parmā bile yaralanmamış. marfetini göstärmiř babasına. ordan alōlā çocū. gidōlā kōroĝlu'nun kōřküne kırķ gün kırķ gece dūn yapmıřlā.

ordan vārdilā bana biřeylā. yok mu dedilā çolūn çocūn, ısım aķraban. çolūm çocūm yok ama yeyennerim var dedim. o elbîselār, o yeycek şeyler. al dedilā, ne istārsān al götür. bān ic biřey götürēmām ama yeyennerime birā kat elbîse verin mādem dedim. ordan aldım bān onnarı. kıř ta, yāmur da yayō. acaba dedim kū altından mı gideyim, yolca mı gideyim. aman dedim kū altından gideyim dā çabıķ giderim. geldim o dıřpıdaķ yanına ibrām agaların¹⁵, çobannarın¹⁶ kōpekleri. etiřmesinnā mi beni. har gür har gür har gür har gür. nayın dedim, kāndimi zor ķurtardım.

¹⁵ Köydeki komşusunun lakabı.

¹⁶ Köydeki komşusunun lakabı.

4.2. SÖZLÜK

- a : Ha.
 adi : Hadi.
 agcār : Akciğer.
 ani : Hani.
 azır : Hazır.
 binek taşı : Ata rahat binebilmek için yapılmış yüksekçe yer.
 büzük cızıltısı : İshal.
 çekil- : Yola koyulmak, gitmek.
 çekiş- : Kavga etmek, dövüşmek.
 dā : Daha.
 dalistan : Dağistan.
 damna : Damla.
 demice : Demin, az önce.
 dışıpdak : Dışbudak ağacı.
 dî- : Değmek.
 dirsek safāsına ver- : Elini başının altına, dirseğini yere koyarak yan yatıp uzanmak.
 dō : Doğru.
 dolayı dolayı : Döne döne.
 dolaylattır- : Yürütmek, tur attırmak.
 emān : Hemen.
 enge : Yenge.
 epsicā : Hepsi.
 er : Her.
 etiş- : Yetişmek.
 gırbaç : Kırbaç.
 gūs : Göğüs.
 ī ! : Şaşırma, sevinme , korkma ünlemi.
 î : İyi.
 kaçak göster- : Kaçıyormuş gibi yapmak.
 kaçın- : Koşuşturmak.
 kadā : Kadar.
 kāk- : Kalkmak.
 kaşarla- : Kaşağılamak.
 kopsa : Su ağacı.
 kū : Köy.

lappadan : Lap diye.
mare : Kadınlar için hitap sözü.
namda : Meşhur.
nayın : Alın.
o görüş : Bir daha hiç dönmemek, hiç görünmemek.
pazant : Pazubent.
pît [beyit'ten] : Dörtlük, mani.
saba : Sabah.
sabāla / Sabālayı : Sabahleyin.
saib : Sahip
sāzla- : Sıvazlamak.
sırça parmak : Serçe parmak.
suva- : Sıvamak.
sūle- : Söylemek.
tabu : İşte bu.
teburda : Burada.
tembî : Tembih.
teşindi : Hemen şimdi.
topal : Cezve.
usulla : Yavaşça.
yaüv : Yahu, ünlem.
yeyen : Yeğen.

KAYNAKÇA

- Boratav, Pertev Naili, *Köroğlu Destanı*, 2. Baskı, İstanbul 1984.
Ekici, Metin, *Türk Dünyasında Köroğlu*, 1. Baskı, Ankara 2004.
Ergin, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı*, , C.I-II, 4. Baskı, Ankara 2009.
Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, Köroğlu maddesi, 6. Baskı, İstanbul 1985.
Karadavut, Zekeriya, *Köroğlu'nun Zuhuru Kolu Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma(İnceleme-Metinler)*, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1996.
Kaya, Doğan, “Köroğlu'nun Döne Hanımı Kaçırması Kolu”, www.dogankaya.com.tr.
Köprülü, Fuad, *Türk Saz Şairleri*, Ankara 1962.
Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 3. Baskı, İstanbul 1981.
Köprülü, Fuad, *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara 1986.
Mollof, Rıza, *Köroğlu*, 1. Baskı, Sofya 1957.

Türkmen, Fikret, “Köroğlu Hikâyelerinin Yayılma Sahası ve Menşei Meselesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, IV, İzmir 1985.

Yıldırım, Dursun, “Köroğlu'nun Orta Asya Rivayetleri”, *Köroğlu Semineri Bildirileri*, Ankara 1983.